

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. Żurawia 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69

Telefon dyżurny: 21-34-34

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-436

BS/206/89/90

OPINIE O RZĄDZIE T. MAZOWIECKIEGO
W DZIEWIEĆ MIESIĘCY PO JEGO POWOŁANIU

Komunikat z badań

Warszawa, lipiec 1990 r.

Opinie o rządzie T. Mazowieckiego, jak co miesiąc, były przedmiotem sondażu CBOS¹ zrealizowanego pod koniec czerwca bieżącego roku. Tym razem jednak interesowały nas także oceny poszczególnych członków gabinetu oraz opinie na temat potrzeby zmian w obecnym składzie rządu.

1. Oceny rządu i premiera w okresie wrzesień⁸⁹-czerwiec⁹⁰

Przypomnijmy, że powołaniu rządu T. Mazowieckiego towarzyszył klimat społecznej aprobaty i społecznego zaufania. Ze szczególnie przychylną reakcją spotkał się wówczas sam premier - objęcie przez niego stanowiska szefa rządu spowodowało poprawę nastrojów społecznych, wzrost optymizmu i nadziei.

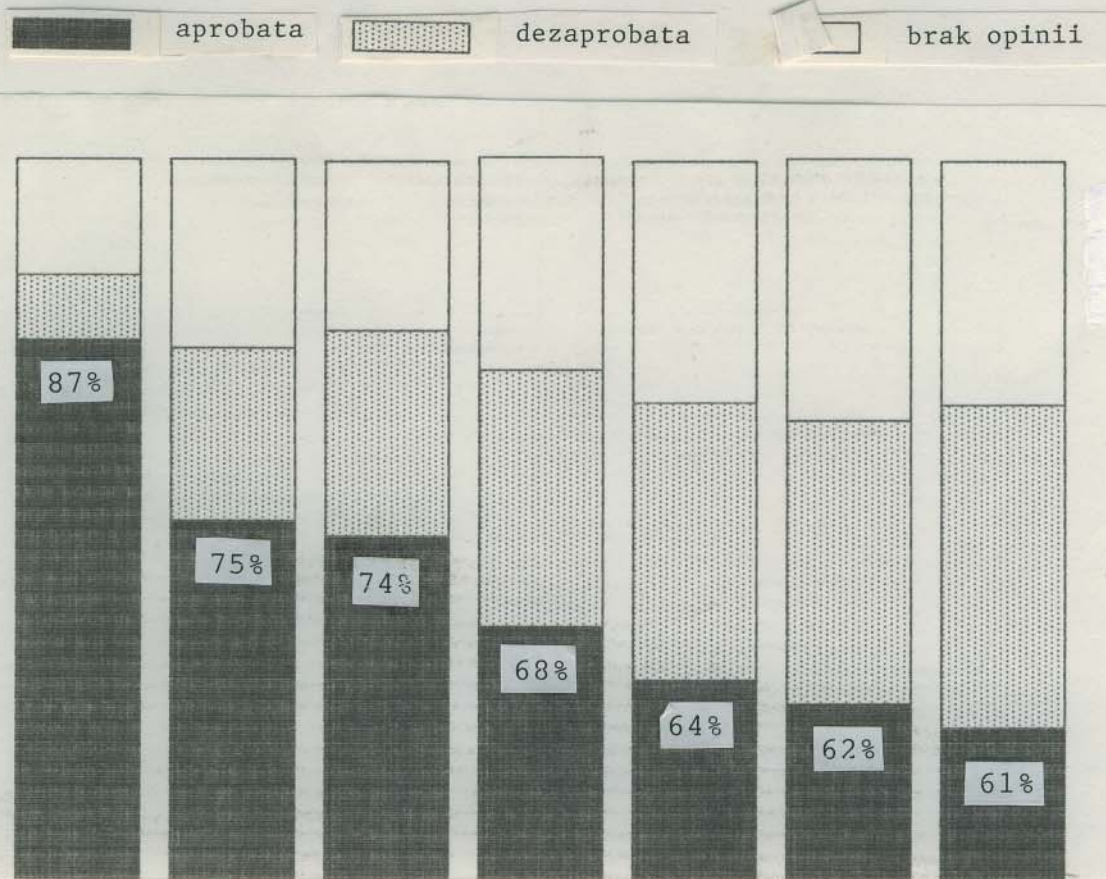
Chociaż akceptacja działalności rządu T. Mazowieckiego systematycznie maleje od września⁸⁹ (rys. 1), to jednak nadal jest ona bardzo wysoka - deklaruje ją 60% respondentów. Od listopada⁸⁹ do czerwca⁹⁰ aprobatą zmalała o 17 punktów procentowych, a dezaprobatą wzrosła o 18 punktów procentowych. Przybyło także w tym czasie (o 8 punktów procentowych) respondentów nie mających zdania o działalności rządu. Największy spadek akceptacji zanotowaliśmy między listopadem a styczniem, a więc tuż po wprowadzeniu w życie programu stabilizacji gospodarczej, wtedy też nastąpił największy przyrost odsetka negatywnie wyrażających się o pracy rządu. Należy jednak zauważyć, że w przypadku oceny rządu Z. Messnera oraz M.F. Rakowskiego również odnotowaliśmy po kilku miesiącach ich działalności spadek aprobaty i wzrost dezaprobaty².

Przypomnijmy także, że we wrześniu⁸⁹ nominację T. Mazowieckiego uznała za szczególnie trafną większość respondentów - ich zdaniem nie było lepszego kandydata na to stanowisko. Premier zyskał wówczas ogromną sympatię społeczną, największą wśród znanych polityków.

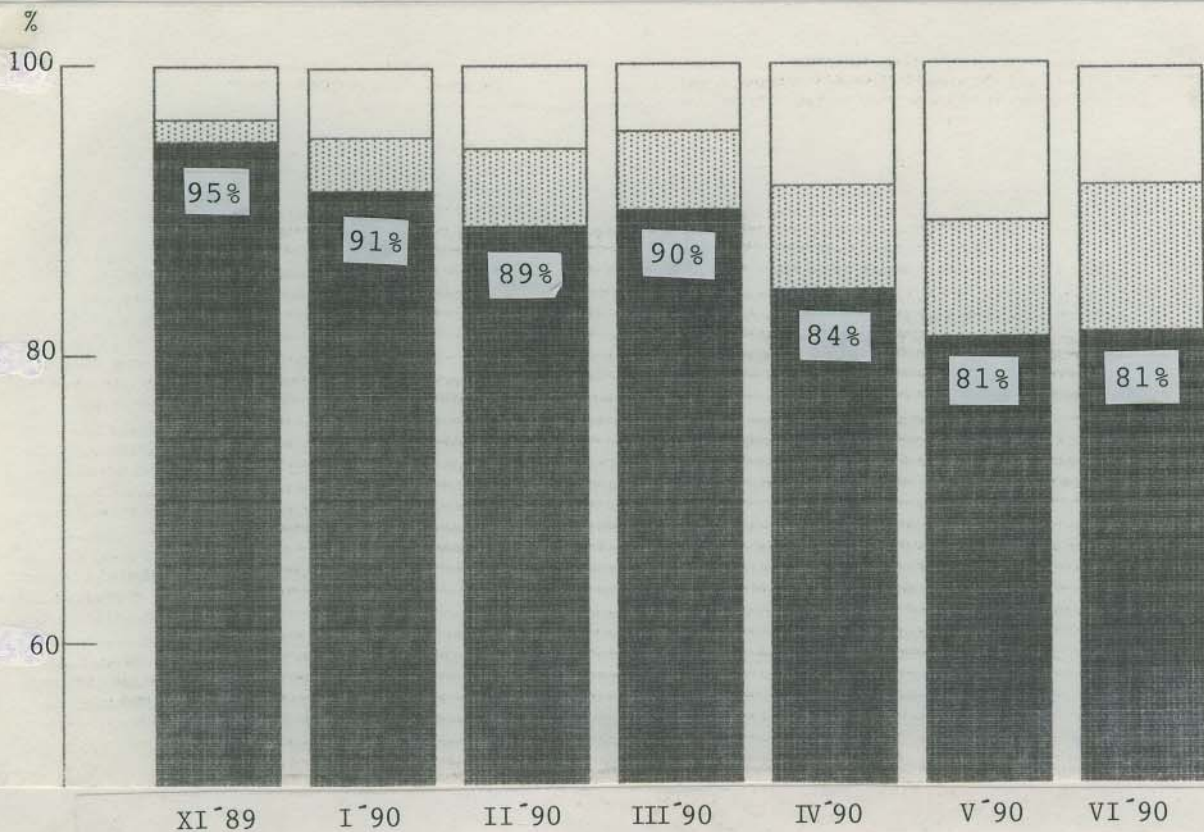
¹ "Aktualne problemy i wydarzenia" (6) - badanie przeprowadzono w dniach 22-26 czerwca⁹⁰ na reprezentatywnej próbie dorosłej ludności Polski (N=1490).

² Zob. "100 dni rządu T. Mazowieckiego". Komunikat CBOS, grudzień 1989 r.

Rys. 1. Ocena działalności rządu T. Mazowieckiego

Rys. 2. Ocena działalności premiera T. Mazowieckiego

Począwszy od listopada 1989 aprobatą deklarowaną wobec T. Mazowieckiego zmalała o 12 punktów procentowych (rys. 2) i obecnie wynosi 81%. Jej spadkowi towarzyszy wzrost dezaprobaty - w wymienionym okresie o 8 punktów procentowych; przybyło także respondentów nie wyrażających swojego zdania w tej kwestii.

2. Oceny rządu

Dokonania rządu T. Mazowieckiego w ciągu dziewięciu miesięcy najlicniejsza (44%) grupa badanych oceniała na "czwórke" (według skali szkolnej), 39% - na "trójkę", 4% - na "piątkę", a 7% - na "dwójkę". Średnia ocen wynosi 3,48.

Oceny pozytywne wystawiają rządowi przede wszystkim zwolennicy "Solidarności" (tab. 1), respondenci określający się jako centroprawica i prawica (warto zauważyć, że są to subiektywne określenia respondentów) oraz badani uczestniczący zarówno w zeszłorocznych wyborach do Sejmu i Senatu (4.VI 1989), jak i tegorocznych wyborach do samorządów lokalnych (27.V 1990). Także częściej niż inni dobrze oceniają gabinet T. Mazowieckiego, którzy w zeszłym roku w wyborach do Senatu głosowali tylko na kandydatów "Solidarności".

Można zatem domniemywać, że akceptacja dotychczasowych poczynań rządu wiąże się z aktywnością polityczną, opcją solidarnościową oraz z deklarowaną prawicowością poglądów politycznych.

Najbardziej skrajne postawy zajmują dwudziestolatki - w tej grupie częściej niż w pozostałych grupach wiekowych pojawiają się zarówno oceny "bardzo dobre", jak i "nieдостateczne". Oceny "dobre" są niezależne od wieku, natomiast "достateczne" wystawiają częściej starsi niż młodzi respondenci.

Wyraźnie lepiej oceniają rząd mieszkańcy miast (im większe miasto, tym częstsze są oceny "bardzo dobre" i "dobre"; tab. 1 aneksu) niż wsi.

Na "piątkę" oceniają rząd najczęściej prywatni właściciele, a także nieco częściej niż inne grupy zawodowe inteligencja oraz emeryci i renciści. Oni też częściej wystawiają

Tabela 1

w procentach

Postawy respondentów	Oceny dotychczasowej działalności rządu:				Brak oceny	Średnia ocen
	bardzo dobra	dobra	dostateczna	niedostateczna		
Ogółem	4	44	39	7	5	3,48
<u>Stosunek do "Solidarności"</u>						
Zwolennik	6	57	31	3	3	3,68
Obojętny	1	34	49	8	8	3,30
Przeciwnik	3	16	53	24	4	2,97
<u>Poglądy polityczne</u>						
Lewica	2	39	43	10	5	3,35
Centrolewica	3	37	45	9	6	3,35
Centroprawica	3	49	40	4	4	3,53
Prawica	9	53	29	6	3	3,67
<u>Udział w wyborach 27.V'90</u>						
Brał udział	5	51	35	4	4	3,30
Nie brał udziału	3	36	44	11	7	3,61
<u>Udział w wyborach 4.VI'89</u>						
Brał udział	5	47	37	6	5	3,53
Nie brał udziału	3	35	46	10	6	3,32
<u>Sposób głosowania do Senatu 4.VI'89</u>						
Tylko na "S"	7	52	32	4	4	3,63
Nie tylko na "S"	2	42	43	7	6	3,40
Tylko na innych	0	27	57	17	0	3,10

rządowi oceny "dobre". Oceny "dostateczne" pojawiały się przede wszystkim w grupie rolników indywidualnych oraz pracowników umysłowych. "Dwójka" przeważała w ocenach robotników wykwalifikowanych i niewykwalifikowanych.

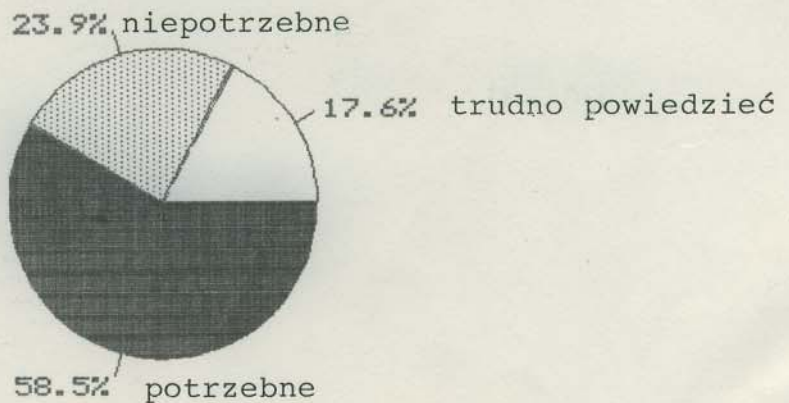
3. Oceny potrzeby zmian w składzie rządu

"Przyspieszenie" jako hasło wywoławcze tematu zmian w kraju pojawia się zarówno w kontekście przemian politycznych, jak i reformy gospodarczej. Rozumie się przez nie także zmiany w składzie rządu. Zdaniem 61,3% respondentów, te właśnie zmiany powinny być jednym z głównych elementów procesu przy-

spieszenia. Potwierdzenie tego poglądu znajdujemy w odpowiedziach na pytanie o potrzebę zmian w składzie rządu premiera T. Mazowieckiego.

Zdaniem większości (58,3%), potrzeba taka istnieje, 23,8% jest przeciwnego zdania, a 17,5% nie wyraziło opinii w tej kwestii (rys. 3). Wśród zwolenników zmian w składzie gabinetu zdecydowanie przeważa pogląd, że zmiany te powinny dotyczyć *tylko tych, których działalność budzi społeczne niezadowolenie*, według 12,6% odnosi się to do *większości ministrów*, a 9,6% wymieniłoby w rządzie T. Mazowieckiego *jedynie członków byłej PZPR*³ (rys. 4).

Rys.3. Potrzeba zmian w rządzie

Rys.4. Kogo zmiany powinny dotyczyć?

³ "Opinia publiczna o potrzebie zmian w składzie gabinetu premiera T. Mazowieckiego". Komunikat CBOS, lipiec 1990 r.

4. Oceny i sposób postrzegania członków gabinetu
T. Mazowieckiego - wrzesień 89 a czerwiec 90

Przypomnijmy, że w momencie powołania nowego gabinetu wysokiej społecznej aprobacie nowego szefa rządu - T. Mazowieckiego - towarzyszyły zróżnicowane odczucia społeczne wobec członków jego gabinetu; żadna z ówczesnych nominacji nie spotkała się z zadowoleniem nawet połowy badanych (tab. 4).

Tabela 4

w procentach

Osobistości życia politycznego	Jak przyjął(ęła) Pan(i) powołanie następujących osób na członków rządu? (wrzesień 89)			Brak zdania	"Zadowolenie netto"
	z zadowoleniem	z obojętnością	z rozczarowaniem		
(1) I. Cywińska	45,6	25,3	2,7	25,6	42,9
(2) H. Samsonowicz	44,6	25,4	2,0	27,2	42,6
(3) A. Bentkowski	41,0	26,8	3,3	28,1	37,7
(4) W. Trzeciakowski	37,8	29,1	0,6	31,7	37,2
(5) L. Balcerowicz	36,0	30,8	1,2	31,1	34,8
(6) A. Paszyński	35,8	29,6	1,3	32,5	34,2
(7) Cz. Janicki	34,1	32,9	2,6	29,6	31,5
(8) J. Ambroziak	32,5	32,4	1,7	32,5	30,8
(9) A. Balazs	32,5	32,5	1,7	32,4	30,8
(10) J. Janowski	32,3	33,7	1,8	31,4	30,5
(11) J. Osiatyński	30,8	33,9	0,9	33,6	29,9
(12) B. Kamiński	31,3	33,2	1,8	32,9	29,5
(13) T. Syryjczyk	30,7	32,0	1,9	34,5	28,8
(14) K. Skubiszewski	33,0	30,5	4,6	31,1	28,4
(15) A. Mackiewicz	30,1	32,7	2,2	34,2	27,9
(16) M. Święcicki	31,3	31,1	3,7	33,1	27,6
(17) J. Kuroń	42,3	22,3	15,4	19,1	26,9
(18) A. Hall	27,7	34,7	1,0	35,8	26,7
(19) M. Kucharski	27,2	36,5	2,2	33,3	25,0
(20) A. Kosiniak-Kamysz	28,5	33,6	5,2	31,9	23,3
(21) F. A. Wielądek	23,8	34,9	3,5	36,9	20,3
(22) Cz. Kiszczak	31,4	27,7	21,6	18,5	9,8
(23) F. Siwicki	25,5	29,0	23,3	21,4	2,2

Największe społeczne zadowolenie (ponad 40% wskazań) wiązało się z powołaniem w skład rządu: I. Cywińskiej, H. Samsonowicza, J. Kuronia oraz A. Bentkowskiego. Powierzenie tek ministerialnych: A. Paszyńskiemu, L. Balcerowiczowi, Cz. Janickiemu, J. Ambroziakowi, A. Balazsowi oraz J. Janowskiemu wywołało zadowolenie u około jednej trzeciej respondentów. Natomiast najbardziej rozczarowana była opinia publiczna ponownym powołaniem w skład rządu F. Siwickiego i Cz. Kiszczaka. Z taką oceną spotkała się również nominacja J. Kuronia (15% rozczarowanych), który jako jedyny z członków gabinetu T. Mazowieckiego skupił na sobie tak różne odczucia.

Biorąc pod uwagę zarówno emocje pozytywne, jak i negatywne - związane z powołaniem danej osoby na stanowisko ministra w gabinecie premiera Mazowieckiego - można stwierdzić, że opinia publiczna była najbardziej zadowolona, a jednocześnie najmniej rozczarowana z powierzenia tek ministerialnych: I. Cywińskiej, H. Samsonowiczowi, A. Bentkowskiemu, L. Balcerowiczowi oraz A. Paszyńskiemu.

Porównując opinie publiczne o poszczególnych ministrach w gabinecie T. Mazowieckiego w momencie ich powołania z września ubiegłego roku i czerwca br. (tab. 5) można powiedzieć, że w ciągu dziewięciu miesięcy działalności tego rządu najbardziej zyskali ministrowie: K. Skubiszewski, M. Świącicki, A. Hall i J. Kuroń, stracili natomiast: A. Paszyński, Cz. Janicki, A. Balazs oraz I. Cywińska. Na powody odmiennego stosunku do poszczególnych członków rządu wskazują analizy czynnikowe, ujawniające sposoby postrzegania rządu.

W analizie wrześniowej za wskaźnik przyjęliśmy odpowiedzi na pytanie: *Jak przyjął(ęła) Pan(i) powołanie następujących osób na członków rządu?*, zaś w analizie czerwcowej - pytanie o opinie o członkach rządu. Otrzymane obrazy (rys. 5 i 6) zależności między członkami gabinetu T. Mazowieckiego uwidoczniają ogromne zmiany, jakie zaszły w sposobie ich postrzegania przez opinię publiczną.

Obraz z września '89 można rozpatrywać w następujących dwóch wymiarach:

Tabela 5

w procentach

Osobistości życia politycznego	Opinie o poszczególnych członkach rządu - czerwiec '90					Aproba- ta "netto"
	apro- bata	obo- jęt- ność	deza- proba- ta	niezna- jomość	brak zda- nia	
(1) K.Skubiszewski	61,8	9,1	3,2	16,8	8,9	58,6
(2) M.Święcicki	37,2	13,1	5,4	33,6	10,5	31,8
(3) A.Bentkowski	37,5	14,8	8,0	27,5	11,9	29,5
(4) H.Samsonowicz	34,9	16,0	9,8	27,5	11,7	25,1
(5) I.Cywińska	38,6	18,9	14,2	16,9	11,2	24,4
(6) L.Balcerowicz	50,2	15,6	26,1	1,7	6,2	24,1
(7) A.Hall	29,2	13,2	6,7	38,1	12,7	22,5
(8) J.Kuroń	51,0	15,8	28,8	0,9	3,4	22,2
(9) A.Mackiewicz	23,2	15,2	11,4	40,3	9,7	11,8
(10) W.Trzeciakowski	14,1	8,2	2,9	60,7	13,9	11,2
(11) T.Syryjczyk	24,8	16,9	13,8	31,0	13,2	11,0
(12) B.Kamiński	19,0	11,0	8,8	47,4	13,4	10,2
(13) J.Osiatyński	10,3	9,1	5,3	60,8	14,4	5,0
(14) A.Kosiniak-Kamysz	15,6	11,4	13,8	47,9	11,2	1,8
(15) J.Janowski	8,8	11,8	7,2	55,6	16,4	1,6
(16) F.Siwicki	25,8	20,7	26,9	12,5	13,8	1,1
(17) F.A.Wielądek	9,2	9,5	9,3	59,2	12,8	-0,1
(18) M.Kucharski	13,0	9,1	22,0	46,0	9,9	-9,0
(19) A.Balazs	5,1	8,3	22,7	54,3	9,5	-17,6
(20) Cz.Janicki	14,3	15,9	37,5	20,8	11,3	-23,2
(21) Cz.Kiszczak	14,8	19,3	48,4	4,6	12,9	-33,6
(22) A.Paszyński	8,6	10,4	43,2	27,3	9,7	-

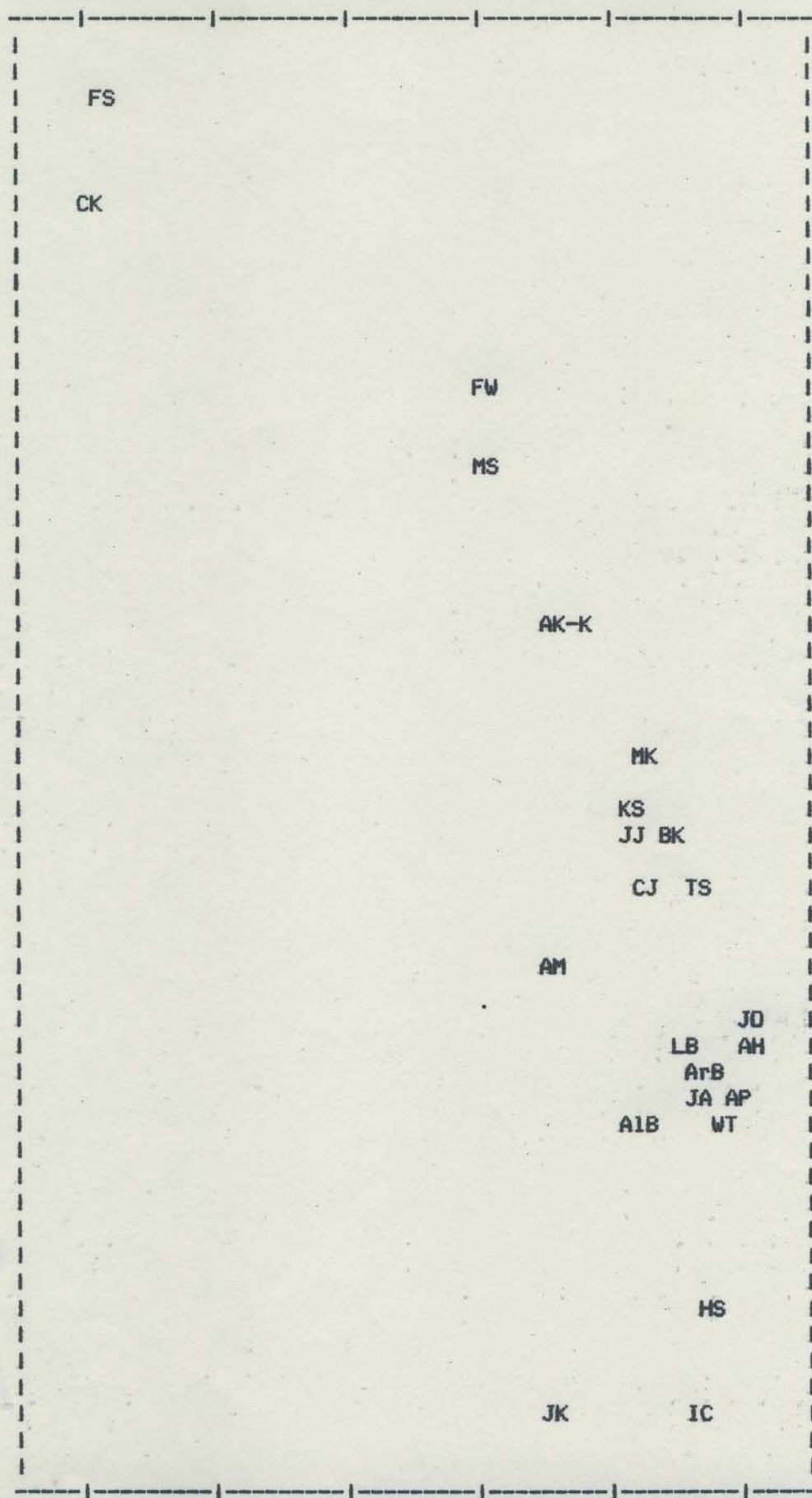
p i o n o w y m - wyrażającym związek ze starym komunistycznym układem władzy oraz ze stanem wojennym, będącym symbolem minionego czasu,

p o z i o m y m - określonym przez opcję solidarnościową i opozycyjność wobec dawnej władzy.

Natomiast obraz z czerwca '90 rozpatrywać należy w następujących dwóch wymiarach:

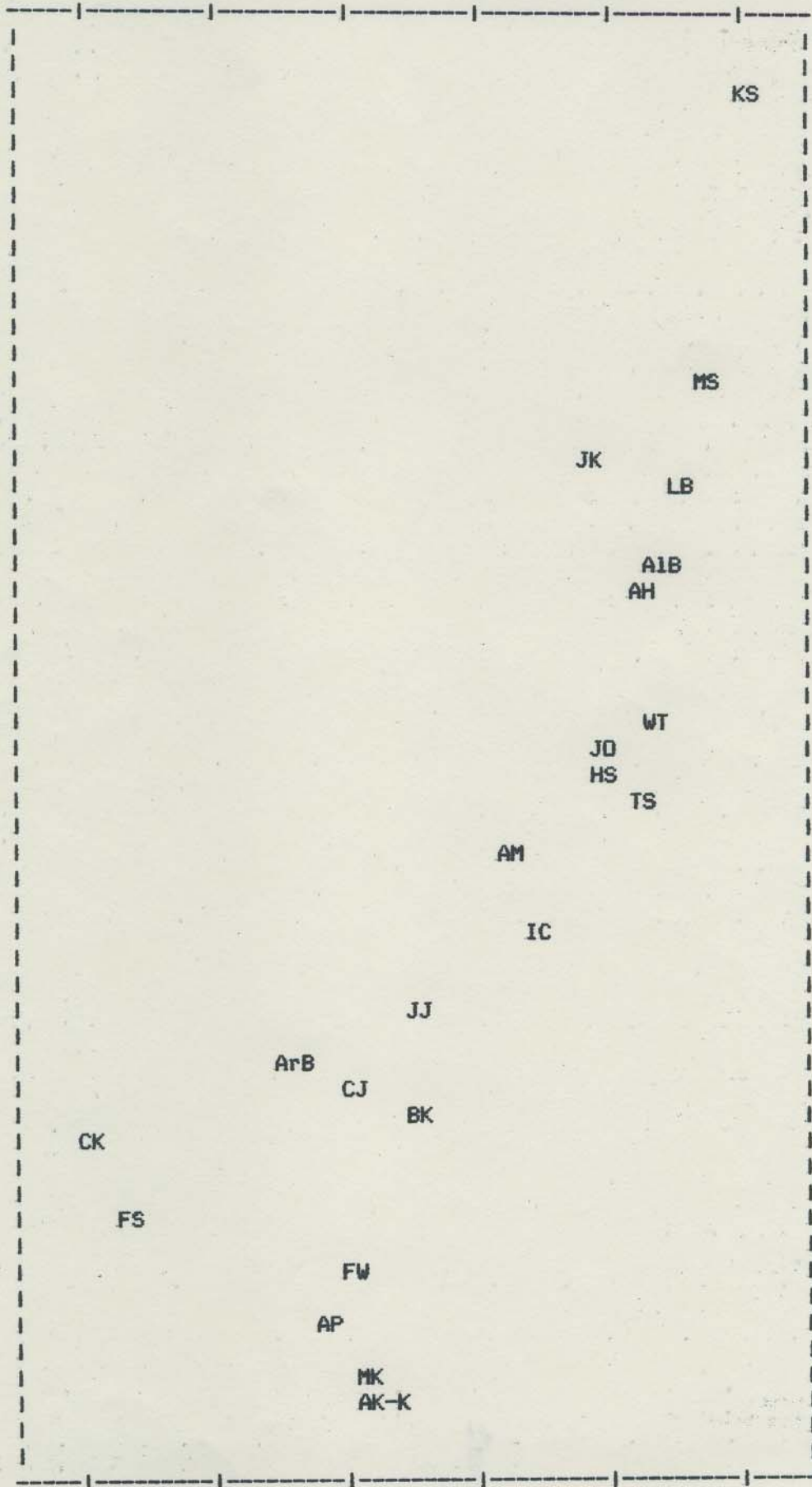
Rys.5.

Wrzesień '89

Rys. 6

Czerwiec '90

p i o n o w y m - wyrażającym popularność i pozytywną opinię w środkach masowego przekazu,

p o z i o m y m - określonym przez profesjonalizm podejmowanych przez ministra i jego resort działań.

Przed dziewięcioma miesiącami gabinet T. Mazowieckiego postrzegany był przez pryzmat politycznych przynależności, dziś natomiast polityka ustąpiła miejsca przede wszystkim profesjonalizmowi, a także popularności, jaką udało się ministrom pozyskać.

Cechą charakterystyczną wrześniegowego układu w rządzie T. Mazowieckiego był klarowny podział na trzy układy:

p i e r w s z y - obejmował ministra F. Siwickiego i Cz. Kiszczaka reprezentujących w nowym niekomunistycznym rządzie właśnie komunę, kojarzonych przez opinię publiczną szczególnie ze stanem wojennym;

d r u g i - tworzyli F.A. Wieladek oraz M. Świącicki, ich odmienność w sposobie oceny dotyczyła zarówno wymiaru pionowego, jak i poziomego: wprawdzie w rządzie T. Mazowieckiego znaleźli się jako członkowie PZPR, to jednak nie byli tak silnie utożsamiani z minionym układem politycznym; przypomnijmy także, że M. Świącicki w wyborach 4.VI'89 był popierany przez "Solidarność";

t r z e c i - skupił pozostałych ministrów, postrzeganych podobnie w wymiarze opozycyjności wobec komuny, ale odmiennie w wymiarze pionowym; znaleźli się tam przecież członkowie ugrupowań tworzących w starym układzie koalicję z PZPR.

Natomiast w obrazie czerwcowym można wyróżnić następujących sześć układów:

p i e r w s z y - tworzy jedynie minister K. Skubiszewski, oceniany jako najpopularniejszy i najbardziej "fachowy" ze wszystkich ministrów;

d r u g i - obejmuje ministrów: M. Święcickiego, J. Kuronia, L. Balcerowicza, A. Bentkowskiego i A. Halla; ich odmienność w stosunku do układu pierwszego dotyczy tylko wymiaru pionowego: zauważana jest również ich fachowość, ale nie tak wysoko oceniani są przez środki masowego przekazu;

t r z e c i - tworzą ministrowie: W. Trzeciakowski, J. Osiałyński, H. Samsonowicz oraz T. Syryjczyk; ich odmienność od poprzednich układów dotyczy tylko wymiaru popularności;

c z w a r t y - w jego skład wchodzi ministrowie: A. Mackiewicz, I. Cywińska, J. Janowski, A. Balazs, Cz. Janicki oraz B. Kamiński, czyli reprezentanci handlu, kultury i rolnictwa, tj. resortów, z którymi w ostatnim czasie wiążą się silne, niewygasające napięcia społeczne;

p i ą t y - skupia ministrów: F. Wielądka, A. Paszyńskiego, M. Kucharskiego oraz A. Kosiniaka-Kamysza, swą niską popularność zawdzięczającym w znacznej mierze resortom, którymi przypadło im w udziale kierować: komunikacja, budownictwo, telekomunikacja i służba zdrowia zawsze skupiały na sobie ogromne społeczne niezadowolenie;

s z ó s t y - tworzą ministrowie kojarzący się ze stanem wojennym; opinia publiczna nie ocenia ich jako fachowców.

ANEKS

Tabela 1

w procentach

Charakterystyka badanych	Oceny dotychczasowej działalności rządu T.Mazowieckiego:				Brak oceny	Średnia ocen
	bardzo dobra	dobra	dostateczna	niedostateczna		
Ogółem	4,2	44,4	39,2	6,9	5,3	3,48
<u>Płeć</u>						
Mężczyźni	4,1	45,2	41,2	6,4	3,2	3,48
Kobiety	4,2	43,6	37,3	7,5	7,4	3,48
<u>Wiek</u>						
18-24	4,0	49,0	30,0	10,0	7,0	3,51
25-30	8,3	42,0	36,4	9,1	4,1	3,52
31-40	3,3	49,0	37,7	6,3	3,8	3,51
41-50	3,8	44,8	39,6	6,9	4,9	3,48
51-60	3,6	40,3	42,6	7,7	5,9	3,42
Powyżej 60 lat	3,9	46,5	40,9	4,3	4,3	3,52
<u>Miejsce zamieszkania</u>						
Wieś	3,1	42,1	41,7	6,6	6,5	3,44
Miasto:						
do 20 tys.	2,9	41,5	43,9	7,3	4,4	3,41
21-100 tys.	4,7	46,7	36,5	5,5	6,7	3,54
powyżej 100 tys. mieszkańców	5,8	47,4	35,3	8,1	3,4	3,62
<u>Wykształcenie</u>						
Podstawowe	4,4	42,6	36,0	8,8	8,1	3,46
Zasadnicze zawodowe	3,6	41,5	43,1	7,7	4,1	3,43
Średnie	4,4	44,5	40,1	5,9	5,0	3,50
Wyższe	4,3	53,1	37,2	3,9	1,4	3,59
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>						
Inteligencja	5,4	48,6	40,5	4,1	1,4	3,56
Pozostali umysłowi	3,2	42,2	42,7	7,8	4,1	3,42
Pracownicy handlu i usług	3,2	40,3	40,3	6,5	9,7	3,44
Robotnicy wykwalifikowani	3,8	43,2	41,1	8,1	3,8	3,44
Robotnicy do prac prostych	3,2	41,5	37,2	8,5	9,6	3,43
Rolnicy indywidualni	2,8	42,4	43,2	6,8	4,8	3,43
Prywatni właściciele	10,9	58,7	28,3	0,0	2,2	3,82
Emeryci i renciści	5,2	47,1	33,2	8,3	6,2	3,52
Pozostali niepracujący	4,8	43,4	39,2	5,8	6,9	3,50
<u>Ocena warunków materialnych</u>						
Złe	2,4	35,6	45,9	9,2	6,9	3,36
Średnie	4,6	48,7	36,3	6,2	4,2	3,54
Dobre	8,6	55,8	28,8	2,5	4,3	3,73

Tabela 2

w procentach

Charakterystyka badanych	Odpowiedzi na pytanie: Czy istnieje potrzeba zmian w składzie rządu premiera T.Mazowieckiego?		
	tak	nie	trudno powiedzieć
Ogółem	58,5	23,9	17,6
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	64,2	22,9	12,8
Kobiety	52,7	24,9	22,4
<u>Wiek</u>			
18-24	50,5	20,8	28,7
25-30	60,3	21,5	18,2
31-40	53,9	25,7	20,3
41-50	68,5	19,1	12,4
51-60	58,9	25,3	15,9
Powyżej 60 lat	54,7	28,2	17,0
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	55,4	23,9	20,7
Miasto:			
do 20 tys.	62,7	21,6	15,7
21-100 tys.	58,0	24,3	17,6
powyżej 100 tys. mieszkańców	61,1	24,7	14,2
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	48,7	23,8	27,5
Zasadnicze zawodowe	59,1	26,1	14,8
Średnie	64,3	23,5	12,3
Wyższe	67,1	21,3	11,6
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	71,6	18,9	9,5
Pozostali umysłowi	61,3	25,8	12,9
Pracownicy handlu i usług	56,5	37,1	6,5
Robotnicy wykwalifikowani	63,1	23,7	13,1
Robotnicy do prac prostych	46,8	30,9	22,3
Rolnicy indywidualni	60,0	20,4	19,6
Prywatni właściciele	69,6	17,4	13,0
Emeryci i renciści	54,6	24,6	20,8
Pozostali niepracujący	52,4	22,2	25,4
<u>Ocena warunków materialnych</u>			
Złe	61,8	19,4	18,8
Średnie	55,9	26,6	17,4
Dobre	58,9	27,6	13,5